Svobodna Poljska.

Ko sta avstrijski in nemški vladar razglasila takozvano poljsko neodvisnost, so se nekateri nemški listi jezili zaradi te "radodarnosti," češ Nemčija naj bi obdržala, kar je osvojila. Med vesticami so tudi izražali upanje, da je avstrijsko-nemška odredba le provizorična, po vojni da se pa Poljska spoji z Nemčijo. Drugi časopisi so pa slavili Viljema in Franejožefa kot osvoboditelja in pripovedovali velike reči o navdušenju, ki vlada v Varšavi in na Poljskem sploh.

Naravno. Na Poljskem je bilo navdušenje. Kaj pa bi se moglo v naših časih zgoditi v javnem življenju, da ne bi izzvalo navdušenja? V Ameriki je izvoljen Wilson. Zato je navdušenje po Ameriki. Če bi bil izvoljen Hughes, bi bilo tudi navdušenje. Poglejte Chicago. Za prezidenta je izvoljen Wilson, demokrat — z navdušenjem; za guvernerja je izvoljen Lowden, republikanec — z navdušenjem. V Georgiji so linčali Franka — in tudi je navdušenje. Za vsako reč so eni ali pa drugi navdušeni. In kako, da se ne bi našli na Poljskem ljudje, ki so navdušeni, če se jim pove, da je Poljska sedaj svobodna? Zlasti ko imajo oblast nad deželo tisti, ki potrebujejo tako navdušenje in ki ga lahko malo podrezajo, če ne pride samo od sebe.

V takih časih, kakršni so sedanji, mora biti človek trezen in skeptičen in se ne sme vdajati vplivom navdušenja. To ni veselo. Upamo, da pride doba, ko bo drugače in ko ne bo treba, da bi vedno stal sam na straži. Toda sedaj še nismo tako daleč, da bi se smeli kdaj popolnoma brezskrbno veseliti življenja in tega, kar prinaša.

Poljaki so dobili svobodo in mi nismo vriskali.

Kaj mi ljubimo svobode? Kaj je ne privoščimo Poljakom?

Ej, sebi je želimo, vsem narodom je želimo tako da je ne bi Poljakom, ki so imeli v svoji zgodovini take tragedije! Toda ko so telegrami poročali o nemško-avstrijskem razglasu, "darujočem" Poljakom "svobodo", smo jih pogledali natančneje in spoznali samo staro igro; "Svoboda" ni bila nič drugega, kakor maškarna obleka, skrojena od nemškega in avstrijskega militarizma. Hindenburg dobi nekoliko poljskih regimentov pod svojo komando, poljska svoboda je pa še vedno na vrbi, kakor je bila pred vojno.

Nobene velike tajnosti nismo odkrili s tem. Kdor se je le toliko potrudil, da je prečital razglas nemškega vojnega guvernerja v Varšavi, je to lahko spoznal. Proklamacija poljske neodvisnosti ni imela praktično nobene veljave in je ni mogla imeti, ker je nobena nevtralna država ni mogla priznati. V Washingtonu so že izjavili, da smatrajo to sedaj za vojni ukrep, iz katerega ne morejo izvajati od [illegible] posledic, dokler se ne konča vojna. Na [illegible] stališču stoje naravno tudi druge vlade.

Kaj pa pravijo Poljaki?

Član ruske dume in vodja poljske stranke na Ruskem je podal izjavo, v kateri pravi:

"Sredi vojne so bile nemške vlade tako predrzne, da so hotele vnaprej določiti ne le usodo Poljske, ampak usodo srednje Evrope sploh. Poljsko kraljestvo, [illegible] ločeno od Nemcev, bo v mnogih ozirih odvisno od Nemčije in postane gotovo orožje nemškega imperializma.

"Poljski kraji na Pruskem, zibelka poljskega naroda, so obsojeni na nezadržno germanizacijo v bodočnosti. Galicija ostane pod oblastjo Habsburžanov in [illegible] pretvezo avtonomije odrezana od vsakega vpliva na notranje zadeve Avstrije.

"Poljsko ljudstvo ne soglaša z uredbo, ki je v nasprotju z njegovimi željami, katerih cilj je vstajenje cele Poljske — vstajenje, katero je ta vojna napravila gotovo. Odločno protestiramo proti tej akciji Nemčije, ki pomeni novo delitev Poljske in naj bi uničila zgodovinsko enotno združitev Poljakov, ki je nemogoča brez Krakova, Poznanja, Slezije in poljskega morja.

"Ravnanje Nemčije ima očitno namen, da privede spor med Poljsko in Rusijo in njiju zavezniki, in da opraviči v očeh sveta svoj razburljivi način rekrutiranja. Prepričani smo, da ne bo poljski narod zapuščen v svojem tragičnem položaju, in da razglase Rusija in njeni zavezniki, da bo poljsko vprašanje rešeno v svoji celoti."

In kaj pravi Rusija?

Uradna izjava se glasi:

"Nemška in avstrijska vlada, poslužujoči se začasnega zasedenja dela ruskega ozemlja, sta razglasili ločitev poljskih okrajev od ruske države in njih ustanovitev kot samostalna država. Namen naših sovražnikov je očitno, da dosežejo pomnožitev svojih armad.

"Carska vlada smatra to dejanje Nemčije in Avstro-Ogrske za kruto poseganje naših sovražnikov v načela mednarodnega prava, ki prepovedaje, da bi se prebivalstvo v vojaško zasedenem ozemlju sililo na dodajanje vojaštva za boj proti lastni deželi. Carska vlada smatra to akcijo za neveljavno.

"Rusija je od začetka vojne že dvakrat izrazila svoje nazore o vsem poljskem vprašanju. Njen namen je, da ustvari celo Poljsko, ki bo uživala, kadar se konča vojna, pravico, da svobodno upravlja svoje narodno, intelektualno in gospodarsko življenje na podlagi avtonomije pod suverenitetom Rusije in ob ohranitvi načela enotne države. To carjevo odločilo ostane neomajano."

Ves svet torej spoznava, da je takozvana poljska neodvisnost le vojaški ukrep Nemčije in Avstrije. V Berlinu in na Dunaju jim ni prav nič za poljsko neodvisnost, pač pa za poljske regimente.

Če pravi Rusija, da je to zoper mednarodno pravo, ima popolnoma prav. Seveda je postalo mednarodno pravo tekom te vojne nekaj takega kakor znani mož iz kavelka, ki je postavljen na zabaviščih, da ga ljudje za svoje veselje klofutajo. Kršitve mednarodnega prava so že najvsakdanjejša reč in človek se pravzaprav ne bi smel več razburjati ob tem.

Toda med zločinom in zločinom je razlika. Ukrasti klobaso in ubiti mater ni vseeno, čeprav je oboje prepovedano. Nemčija prav dobro ve, da spravlja z rekrutiranjem Poljakov te ljudi v smrtno nevarnost, ne le tako, kakor je vsak vojak v nevarnosti, ampak ker so oni dosledno pravno ruski državljani in postanejo po zakonu veleizdajalci, čim pograbijo puško zoper Rusijo.

Imajo li v Nemčiji in v Avstriji boljše mnenje o Rusiji, kakor sami o sebi?

Na stotine smrtnih obsodb smo čitali iz Bosne, Hercegovine, Dalmacije, Srijema, Slavonije zaradi "izdajstva". Srbi se niso hoteli bojevati zoper Srbe, in avstrijska vojna sodišča jim niso prizanesla. Kar kaznujejo sami z visliami, zahtevajo sedaj od Poljakov. Ali res upajo, da bodo Rusi bolj človeški od njihovih rabljev?

Ne, tega gotovo ne mislijo. Ampak mar jim ni, kaj se zgodi z ubogimi Poljaki, če jih le morejo sami porabiti za kanonenfuter.

V Varšavi morajo biti navdušeni. Kajti od nemških stražarjev pazijo, kdo ni navdušen. Ali poljski postanek na Ruskem, ki ne stoji pod oblastjo nemškega guvernerja, kliče: "Kar smije Nemčija, ni Poljska!" Viljem in Francjožef razglašata neodvisnost, zato da preprečita zedinjenje Poljske!"

In priznati se mu mora, da govori resnico. Pruski Poljaki nimajo nič manj pravice do neodvisnosti, kakor ruski. Toda Viljem je pripravljen jemati, ne pa dajati. In iz pruskih Poljakov noče napraviti "zveste Pense".

Rusija pa? Ej, v Petrogradu se ne znajo ničesar naučiti. O poznanjskih in galiških Poljakih govore, nad katerimi nimajo oblasti, in o ruski suvereniteti, katere si Poljaki tako malo želé kakor nemške ali pa avstrijske. Egoizem je na strani centralnih sil, egoizem je na strani Rusije. Resnično velik ne zna biti nikjer. Niti iz Rusnia jih ne izné.

Če bi bila ruska vlada takoj od začetka jasno brez diplomatičnega zavijanja povedala, da hoče obnovitev cele in resnično neodvisne Poljske, če bi bila znala biti tako velika, da bi se bila odkrito odpovedala suvereniteti, ki je vendar nadvlada, bi bil položaj za Rusijo danes vse drugačen. Kar bi bila Poljakom darovala, bi bila na drugi strani v drugem oziru četvero pridobila in svoje vojne žrtve bi bila zmanjšala.

Ali kako bi mogla biti caristična vlada velikodušna?

Za utrjeno prepričanje.

Slišal sem znanca, vsega spoštovanja vrednega moža, visoko izobraženega in pravega strokovnjaka v njegovi vedi, ki mi je dejal: V Ameriki je dandanes vsak inteligenten človek socialist.

On sam, dasi zelo inteligenten, ni bil socialist. Bil je pa prepričan, da je. Priznaval je, da se godi delavstvu, ali kakor je on dejal, "siromašnejšim razredom," krivica; želel je, da bi se to na nekakšen način popravilo, da ne bi bilo toliko garanja, da bi bile plače dostojne, da bi bila tudi delavskim otrokom omogočena boljša vzgoja. In mislil je, da je to socializem.

Pri volitvah je glasoval za tisto meščansko stranko, ki se mu je zdela naprednejša. Tupatam si je izbral kakšno simpatično ime tudi izmed nasprotnih kandidatov. Če se mu je zdelo, da ima posamezen socialist upanje na zmago, mu je dal svoj glas.

Prepričan je bil, da je to socialistično.

Žal mi je bilo, zameriti mu pa nisem mogel mnogo. Njegova veda je bila zanj skoraj vse življenje. Tako je bil zakopan vanjo, da mu ni ostalo časa za kakšen drug študij. Razumel sem, da mu ni mogoče drugače. Če hoče doseči svoje znanstvene cilje, jim mora posvetiti ves svoj čas in vse svoje moči.

Ampak to je bil vzrok, da tudi socializma ni mogel študirati. Tupatam je pobral nekoliko drobtin o njem, to je spravil v zvezo s svojo prirojeno srčno dobroto, in to mu je bil socializem. Zdelo se mu je popolnoma naravno, da je človek v vsaki stranki lahko socialist in da za dosego socialističnih ciljev sploh ni treba posebne stranke.

V tem zmislu je gotovo v Ameriki mnogo socialistov. Toda za socialistično gibanje, za socialistični cilj, za osvoboditev delavskega razreda so prav toliko vredni, kolikor tisti, ki preklinjajo socializem in se odprto bojujejo proti njemu.

Dobro srce še davno ni socializem in s samo ljubeznijo si delavski razred prav nič ne opomore. Če se pravi, da je moderni socializem znanstven, pomeni to v prvi vrsti, da je za socializem treba znanja. Kjer ni tega, tam ne more biti trdnih, prepričanih, zanesljivih socialistov; tam ne more biti zdravega socialističnega gibanja; tam naposled ne more biti socialistične zmage.

Priznajmo odkritosrčno, da je takega socializma še vse premalo, posebno pa v Ameriki, kjer spada površnost med najnavadnejše lastnosti. Zato se tudi še tako lahko zgodi, da najdemo večletnjega sodruga nenadoma v drugi stranki, morda tudi na drugi kandidatni listini. Gotovo je, da ni bil tak mož nikdar socialist, tudi takrat ne, ko se je tako imenoval in ko je morda agitiral za socializem.

Kdor je res socialist, je prepričan, da ni za delavski razred rešitve razun v socializmu. To njegovo prepričanje ne izvira le iz nekakšnega več ali manj podobnega mišljenja, temveč iz znanja. Za to prepričanje ima neizpodbitne dokaze. In če je spoznal, da ni rešitve, dokler ne pade kapitalistični sistem, je nemogoče, da bi sam sodeloval pri ohranitvi tega sistema.

Toda mnogo jih je, ki si z vprašanji družabnega reda in gospodarskega sistema sploh ne belijo glave, pa si vendar domišljajo, da so socialisti. Marsikdo se se pobaha: "Jaz ne poznam teorije; ampak iz prakse sem socialist." In večinoma je ta "praksa" prazna beseda brez pomena.

Iz take "prakse" se je porodil ameriški unionizem; taka praksa je bila mati zmedenega sindikalizma; na tleh te prakse je zrastla buržvazna dobrodelnost; na to prakso se sklicuje prohibicija.

Znanja, v katerem ima socializem svoje temelje, ne nadomesti nobena praksa. In brez tega znanja ne bomo nikdar imeli trdnih socialistov.

Tako sklicevanje na "prakso" najdemo tudi drugod. V njem tiči prav jevelika doza ošabnosti, spojena z zaničevanjem znanja. Gotovo je praksa povsod potrebna, toda ne kot nasprotje znanja, temveč kot njegova uporaba. Zdravnik mora najprej teoretično poznati svojo stvar, potem šele more praktičirati. S prakso se bo razvijal in spopolnjeval; ampak kdo je tako neumen, da se bo dal operirati od človeka, o katerem ve, da ne pozna anatomije? Kam bi prišli, če bi dovolili mazačem, da režejo, šivajo, kurirajo, zapisujejo medicine in strupe, češ s tem bodo dobili prakse?

Socializem ni do zadnje strani dotiskana knjiga, v katero se ne bi moglo nič več zapisati. Vsaka znanost se spopolnjuje. Ali v vsaki vedi velja to, da se, kar je že znanega, naučimo, in na tem gradimo dalje.

Kdor se hoče na primer baviti z našo zemljo, mora preštudirati, kar je že znano o njej. Potem pa lahko dalje eksperimentira, meri, koplje, grebe, računa, in morda doseže znamenite nove rezultate. Ali kam bi prišel, če bi zaničljivo prezrl dosedanje znanje, vzel stvari, kakor se njemu zde, pa bi hotel na tem graditi dalje? — Zdi se mu, da solnce zjutraj vzhaja, zvečer pa zapada, torej da se suče okrog zemlje. Zdi se mu, da je zemlja okrogla, grbava plošča. Ali "znanost", katero bi izvajal iz tega "praktičnega spoznavanja," bo prekleto čudna in ne bo vredna počenega boliča.

Zdi se ti, da zaslužijo delavci premalo. Če bi imeli boljše plače, bi lahko več kupili, udobneje stanovali in sploh bolje živeli. Torej si prepričan, da tiči vse vprašanje v boljših plačah. "Praktično" si prišel do tega spoznanja. In to "praktično spoznanje" ni vredno piškavega oreha. Kapitalizem ti lahko plačuje deset dolarjev na dan, pa boš večji revež kakor danes s tremi, ker ima isti kapitalizem moč, da ti podraži vse življenske potrebščine tako, da ne boš izhajal niti z dvajsetimi dolarji.

Mož si je "na podlagi svojih praktičnih izkušenj" vtepel v glavo, da so plače vprašanje vseh vprašanj. Pri kakšni priliki se zgodi, da se plače povišajo, morda vsled štrajka, morda imajo kapitalisti sami razloge, da store to. In sedaj bi moralo biti vse v redu. A kmalu spozna mož, da ni nič v redu. Razočaran je do dna, in zdaj "naj hudič vzame vse skupaj!" Včeraj je ves razgret agitiral za "socializem" danes naj gre še socializem rakom žvižgat!

Če bi bil mož včeraj vedel, kaj je socializem, ne bi bil danes pričakoval paradiža in ne bi mogel biti razočaran. Zakaj socializem bi mu bil povedal, da ni dovolj, pridobiti deset centov, ampak da je treba porušiti vladajoči gospodarski sistem. Naučil bi ga bil, kakšen je sedanji sistem in kakšen bi moral biti, da bi se odpravile in onemogočile krivice. Podal bi mu bil argumente in dokaze, dal bi mu bil prepričanje. Če bi bil poznal socializem, ne pa to, kar se je njemu zdelo, da je socializem, ne bi mogel danes klicati hudiča, da naj vzame vse skupaj in ne bi mogel nikdar opustiti socializma.

Prepričan socialist mora ostati socialist do kraja, v dobrih in slabih časih, ob zmagah in porazih, ob izpolnjenih upih in razočaranjih, ker ve, da ni rešitve brez socializma in da torej ni druge, kakor delati in graditi in se bojevati toliko časa, da naposled vendar zmaga socializem.

Če bi bila nebesa kje gori nad Rimsko cesto in če bi mi jih kdo odprl in pokazal, kadar vem, da se mi ne sanja — kdo bi mi mogel tedaj še vzeti vero v nebesa? Sam Lucifer mi je ne bi mogel iztrgati, kajti ta vera bi bila utrjena v znanju. Nihče mi ne more izgovoriti tega, kar pozitivno vem. Toda nihče še ni videl nebes, in zato se godi vsak dan, da odpadajo kristjani in židje od svoje vere, ki nima korenin v znanju.

Socializem ne sme biti vera, ne domnevanje, ne fantazija, ampak trdno znanje. Socializma se je treba naučiti. Njegove argumente in dokaze je treba poznati. Tedaj bomo dobili trdne socialiste, ki ne bodo menjali "prepričanja", ker bodo imeli resnično prepričanje. In tedaj pride čas socializma in njegove zmage.

Po smrti pride baje vsakdo takoj pred svojega sodnika. Neki radovednež vprašuje, koliko izjemnih sodišč so morali zdaj ustanoviti, ko jim pošilja Evropa toliko materijala. Odgovoriti mu žal ne moremo, ker nimamo zveze z onim svetom.

Zima je. Gledališka in koncertna sezona se pričenja. Mase delavstva se ne zanimajo za to, ker se ne morejo. To je znamenje kapitalistične kulture, da se odpirajo umetniški zavodi le peščici izvoljencev.

UTRINKI.

List "Japan Weekly Mail" poroča, da so na Kitajskem sedaj sledeče tuje čete: Američanov 2000, Francozov 1000, Angležev 500, Italijanov 200, Rusov, Nemcev in Avstrijcev po 50. Vse pa presegajo Japonci. Oni imajo v Mandžuriji celo 17 divizij in šest bataljonov za "železniške straže", na severnem Kitajskem štiri pehotne kompanije, v Tsingtavu šest pehotnih bataljonov, na srednjem Kitajskem en pehoten bataljon.

S kom ima Kitajska vojno, da zasedajo tuje čete njeno ozemlje? Z nikomer ne. In popolnoma nevtralna je. To vojaštvo je zato tam, da "vzdržuje red". Zdi se sicer, da bi bilo tega v Evropi bolj treba. Ampak ta glasoviti "red" so le kapitalistični interesi prizadetih držav. Nekoliko morajo ti vojaki podpirati oziroma "ščititi" kupčije svojih kapitalistov napram Kitajcem, nekoliko so pa na straži drug proti drugemu. Kitajska je veliko korito, iz katerega bi jih mnogo rado žrlo, pa je treba paziti, da ne zagrabi drugi ropar preveč.

Kakor poroča "Koelnische Zeitung", sta Nemška centralna zveza tovarnarjev in Unija fabrikantov sklenili, da se združita. Ustanovi se industrijski posvetovalni odbor, kateremu pristopijo še štirje člani Unije fabrikantov za posebne interese kemične industrije. Kajzerju so brzojavno naznanili ta dogodek, ki je "tako izredno važen za gospodarsko življenje Nemčije."

Dogodek je res važen. Moč podjetnikov se z njim zelo povečava. Če so fabrikanti "Nemčija", tedaj je združitev "srečen dogodek za Nemčijo". V vsakem slučaju je to srečen dogodek za kapitaliste. Zelo podoben je ustanovitvi trusta in zelo bo povečal njihovo izkoriščevalno moč napram konsumentom in napram delavcem. Gotovo ima tudi vojna tukaj svoj delež. Ali tudi brez vojne je tako združevanje kapitalistov zelo naravno. Kakor v Nemčiji se izvrši prej ali pozneje tudi v drugih deželah. Gorjé delavstvu, če ne bo razumelo, da se mora enako trdno združiti!

Papež je poslal Avstriji protest, ker so njeni letalci napadli Padovo in metali bombe v kraje, kjer živi civilno prebivalstvo. Benedikt pravi, da je bilo vsled takega barbarskega vojskovanja ubitih mnogo nedolžnih ljudi, zlasti žen in otrok, in da se ne more tako vojskovanje na noben način trpeti, ker nasprotuje vsem mednarodnim zakonom in vsaki človečnosti.

Ne moremo se sicer pobahati, da smo z njegovo rimsko svetostjo vedno enega mnenja; v tem slučaju pa radi priznamo, da ima prav, če meni, je metanje bomb na žene in otroke barbarsko. Le da ne bi bili mi na njegovem mestu rabili besede o "nedolžnih" žrtvah vojne. Tudi na bojiščih padajo skoraj sami nedolžni; tisti, ki so krivi te vojne, skoraj še vsi žive. In vse to klanje za interese vladajočih je barbarsko.

Vendar je pa ubijanje žen in otrok bolj divjaško, kakor umor v boju. **V tem oziru ima papež prav. Toda kaj po**meni njegov protest? Kaj bo z njim dosegel? Pravi, da se ne more tako vojskovanje na noben način trpeti. Ali kaj bo storil, če položi Avstrija njegov protest v koš in če napadejo njeni letalci prihodnjič kakšno drugo mesto na enak način? Napove li tedaj tudi papež Avstriji vojno? Avstrija namreč meče bombe, ker ima moč za to. Preprečila bi pa to večja nasprotna moč, ki ni obsežena v kosu papirja. In če nima papež te moči, so njegovi protesti ravno toliko vredni, kolikor na primer protesti našega uredništva.

Trideset superintendentov raznih sirotišnic je na nekem shodu v New Yorku izjavilo, da je **stara metoda telesne kazni, to se pravi pretepanje otrok na vsak način boljša in bolj priporočljiva** od nove, po kateri se kaznujejo otroci s postom in na podoben način. Pravijo, da so prišli tekom svoje prakse do tega spoznanja. Mi pribajamo do spoznanja, da bi bila "stara metoda" najbolj priporočljiva za take superintendete.

Tudi Anglija uvede kontrolo živil, kakor se je že davno zgodilo v Nemčiji in v Avstriji. Parlament je v tem oziru sprejel načrt predsednika trgovskega urada Walterja Runcimana, ki omogoča ne le določitev maksimalnih cen, ampak tudi konfiskacijo živil in druge ukrepe. S tem je končno priznano, da vojna tudi Angliji ne prizanaša, ampak ima za njeno prehranjevanje enake posledice, kakor v drugih deželah. In nadalje je s tem **priznano, da so interesi splošnosti vendar važnej**ši od interesov posameznika; vojna je pokazala tudi individualistični Angliji, da ne pomaga v gotovih slučajih nič drugega, kakor da poseže organizacija skupnosti, torej sedaj država, v gospodarstvo, ne oziraje se na privatne interese. Če ne bi bila vojna taka strašna reč, bi jo človek privoščil še Ameriki, da bi se še ta naučila, kako smešna je vera v edino zveličavno privatno podjetništvo in kako se v nujnih slučajih niti kapitalistična družba ne more ubraniti sredstev, ki so kolikortoliko podobna socialističnim.

Iz Bejruta v Siriji poročajo v Amsterdam, da je turško vojno sodišče obsodilo egiptovskega sultana Hussein Kemal pašo na smrt, ker je spravil del turškega cesarstva — namreč Egipt — pod tujo, namreč pod angleško vlado. Turški sultan je potrdil smrtno obsodbo.

Hussein Kemal baje še ni zaradi te obsodbe napravil testamenta, ker misli, da ga Turki ne morejo obesiti, dokler ga ne dobe v roke. Turško vojno sodišče je prišlo s svojo sodbo sploh zelo pozno. Angleži so vladali v Egiptu že davno pred to vojno, in če bi hoteli obesiti vse, ki so to dovolili, bi moral turški sultan samega sebe obsoditi na smrt.

Argentinska vlada je zadovoljna z Wilsonovo izvolitvijo. Wilson še bolj.

Kadar se zida vseučilišče, kličejo **delavce. Kadar je dozidano, jih pode proč.**